

alhoewel men in 1866 de oude arduinen monelen hersteld heeft. Langs binnen zijn de zuilen in 1828 veranderd geworden; de spitsbogen zijn nu zo bepleisterd dat de profilering niet na te gaan is.

De twee overige traveeën kwamen kort daarop tot stand in de plaats van een transept en een koor (gele baksteen van $21,5 \times 10,5 \times 5$ cm.). De meest oostelijke travee is even breed als het oorspronkelijke vooroor tussen de viering en de absis, hetzij bijna het dubbel van een travee van de beuk. Een zuil zet de oudere kolommenrij van de beuken voort. De steunberen hebben maar drie terugsprongen en de dagkanten der vensters hebben als profilering afgesneden hoeken. Het meest oostelijk venster heeft drie vernieuwde arduinen monelen en dito traceerwerk; we weten echter niet in hoever deze vorm op de oude teruggaat.

Het driezijdig koor, dat bij de twee vlakke oostmuren aansloot, werd in 1871-72 door het nu nog betsaande vervangen. Door het slopen van de zware vieringspijlers en het bouwen van lichtere pilaren kreeg de kerk een meer open uitzicht dat echter het verlies van de karakteristieke mid-dentoren niet vergoedt.

J. MERTENS en L. DEVLIEGHER.

ENKELE AANTEKENINGEN NOPENS HET GELIJKTIJDIG GEBRUIK VAN DE KERST- EN PAASSTIJL TIJDENS DE EERSTE REGERINGSJAREN VAN GRAVIN JOHANNA VAN KONSTANTINOPEL

Vijftig jaar geleden publiceerde E. H. C. Callewaert in dit tijdschrift een merkwaardige studie over de invoering van de Paasstijl in Vlaanderen¹. Na een grondig onderzoek der oorkondelijke bronnen komt hij tot het besluit dat de Paasstijl in Vlaanderen, tot in de allerlaatste jaren der XIIe eeuw, slechts bij zeer hoge uitzondering gevolgd werd. Hij zegt

¹ C. CALLEWAERT, *Les origines du style pascal en Flandre*, in *Annales de la Société d'Émulation de Bruges*, dl. LV, Brugge, 1905, blz. 13-26 en 121-143.

vervolgens dat voornoemde jaerstijl slechts tijdens de regering van graaf Boudewijn van Konstantinopel (1194-1205) gebruikelijker werd en in die jaren tegelijk met de oudere Kerststijl, die nog de bovenhand schijnt te behouden, aangewend werd ².

Bij het voorbereiden der uitgave van het cartularium der Cisterciënserinnenabdij van O.-L.-Vrouw-van-den-Guldenberg ³, is het ons opgevallen dat ook tijdens de regering van Boudewijns oudste dochter en opvolgster, gravin Johanna van Konstantinopel (1205-1244), nu eens de Kerststijl, dan weer de Paasstijl gebruikt werd.

Om onze stelling te staven beroepen wij ons op enkele deels onuitgegeven oorkonden uit de jaren 1215 en 1218. In een akte, gedateerd van maart 1215 ⁴, oorkondt gravin Johanna dat Margaretha, burggravin van Kortrijk, geheel haar leengoed te Moorsele geschonken heeft, om er een vrouwenabdij van de orde van Citeaux op te richten. Nog in dezelfde maand vidimeert Gossuinus, bisschop van Doornik (1203-1218), bedoelde oorkonde ⁵, terwijl de pauselijke legaat, kardinaal Robert van Courson, dit in juli 1215 op zijn beurt doet.

De beide Vlaamse cartularia, welke uit het voormalig abdijsarchief zijn bewaard gebleven, doen deze laatste oorkonde eensluitend tot de maand juli 1215 opklimmen ⁶.

² C. CALLEWAERT, *a.w.*, blz. 143.

³ Gesticht in 1214 te Moorsele en naderhand overgebracht naar Wevelgem.

⁴ Oorspr. oork. niet voorhanden. — In verkorte vorm uitgegeven in : DU CHESNE, *Histoire généalogique des maisons de Guines, d'Ardres, de Gand et de Coucy...*, Parijs, 1631, *Preuves*, blz. 108. — Overgenomen in : MIRAEUS-FOPPENS, *Opera diplomatica...*, Leuven-Brussel, 1723-48, 4 dln., dl. II, blz. 1212; en A.-M. COULON, *Histoire de Wevelghem, de son ancienne abbaye...*, Brugge, 1890, blz. 272, Deze uitgaven geven als datum : *Actum anno M.CC.XV die XV Martii*.

⁵ Oorspr. oork. voorhanden : Brugge, SA., Fonds Wevelgem, Oork. nr 1. Datering : „Datum Tornaci, anno Domini M.CC. quinto decimo, mense Martio”.

⁶ „... Ghегheven te Meesene, int jaer Ons Heeren M.CC.XV, in de Hoymaent” (Brugge, SA., Fonds Wevelgem, Cart. uit het laatste kwart van de veertiende eeuw, f° 5 r°). „... Ghегheven te Mechelin M.CC.XV, in Julet” (Brussel, Koninkl. Bibl., Hs. 3914 (II.1930.D) Cart. uit 1520, f° 53 r°).

Het staat vast dat Robert van Courson in de loop der maand juli in Vlaanderen vertoefde. Tijdens de maand augustus kwam hij voor het laatst naar Parijs en keerde vervolgens, alover Champagne, naar Italië terug. Daarmede eindigde zijn legatie ⁷.

Aangezien de oorkonde verlijd door kardinaal Robert van Courson, vast en zeker uit juli 1215 dagtekent, moet de akte van gravin Johanna die er in gevidimeerd wordt, noodzakelijkerwijze vroeger zijn uitgevaardigd geworden. Bijgevolg kan deze grafelijke oorkonde onmogelijk volgens de Paasstijl gedateerd zijn, want Pasen viel in 1215 op 19 april, zodat een akte die volgens voornoemde jaarstijl slechts uit maart van ditzelfde jaar dateert, volgens onze huidige tijdrekening, pas in maart 1216 zou zijn opgesteld geworden; wat hier onmogelijk het geval kan zijn geweest. We hebben dus stellig te doen met een grafelijke oorkonde die denkkelijk nog volgens de oudere Kerststijl gedateerd is.

Er zijn echter ook gegevens voorhanden die bewijzen dat de grafelijke kanselarij rond diezelfde tijd ook de Paasstijl gebruikte.

Een oorkonde van Zeger III, burggraaf van Gent (1200-1227), waarin deze laatste afstand doet van al zijn recht op het leengoed te Moorsele, dat in 1187 door graaf Filips van de Elzas aan zijn tante Margaretha, burggravin van Kortrijk, in leen werd gegeven ⁸, draagt als datum: „Actum anno Domini M.CC.XVII, mense Aprili” ⁹. De akte echter waarin gravin Johanna deze afstand notificeert is volgenderwijze gedateerd: „Ghedaen te Ypere, des sanderdaechs naer Paeschen, int jaer Ons Heeren M.CC.XVIII”, d.i. 16 april 1218 ¹⁰.

⁷ Cfr. S. HANSSENS, *De legatieris van Robert van Courson in Vlaanderen en Henegouwen*, in *Miscellanea historica in honorem Alberti De Meyer*, Leuven-Brussel, 1946, blz. 528-538.

⁸ Een Vlaamse vertaling van deze oork. werd uitgegeven in *Annales de la Société d'Émulation de Bruges*, dl. LXVIII, Brugge, 1925, blz. 151 (overgenomen uit het cart. van 1520, f° 49 v°-50 r°.)

⁹ Oorspr. oork. niet voorhanden. Uitgegeven in DU CHESNE, *a.w.*, *Preuves*, blz. 477. Overgenomen in MIRAEUS-FOPPENS, *a.w.*, dl. II, blz. 1213.

¹⁰ Cart. uit het laatste kwart der XIVe eeuw, f° 7 r°.

Aangezien beide laatstgenoemde oorkonden één en dezelfde handeling' betreffen en de tweede normaal slechts korte tijd na de eerste kan zijn uitgevaardigd geworden, hebben wij hier wel een bewijs dat de grafelijke kanselarij toentertijde ook de Paasstijl gebruikte. De oorkonde van de Gentse burggraaf moet derhalve noodzakelijk uit de eerste helft van de maand april 1218 stammen.

Dom P. FAVOREL, O.S.B.
Abdij van Zevenkerken.